

Netwerkbijeenkomst Maak ruimte voor gezondheid te Amersfoort, 23 maart 2018

Een terugblik

Het thema van deze vierde netwerkbijeenkomst was het borgen van gezondheid in omgevingsvisies en –plannen. Wat voor mogelijkheden heb je om aandacht voor gezondheid in je visies te krijgen? En hoe werk je dat uit in plannen?

Amsterdam Haven-stad - Tim Artz

Haven-stad, het deel van het havengebied binnen de ring A10, wordt ontwikkeld tot een gemengd stedelijk gebied waarin tot 70.000 nieuwe woningen en 50.000 arbeidsplaatsen komen. Tim Artz (Anthea) is de opsteller van het Milieu-Effect-Rapport voor Haven-Stad. Hij ging in gesprek met Fred Woudenberg over de stevige plek die gezondheid heeft gekregen in Haven-Stad. Wat was daarvoor nodig? Hoe gaat gezondheid bevorderd worden? En hoe borg je de gezondheidsambities?

Het is belangrijk om keuzes te maken en focus en doelen te identificeren. Zo is voor Amsterdam Haven-stad de keuze gemaakt om te focussen op meer fietsen en wandelen en meer OV gebruik en minder auto's. Vervolgens is vanuit deze focus het ontwerp voor de wijk gemaakt. Daarnaast is het belangrijk om randvoorwaarden vast te leggen met de gemeente.

Daarna ga je kijken hoe je daadwerkelijk gaat inrichten en uitvoeren. Het is tijd om meer lef te tonen en meer te doen. Een voorbeeld is de sociale huurwoningen niet op de slechtste plek te zetten. Maar alle soorten woningen door elkaar te zetten in zowel de goede als minder goede plekken.

Om dit voor elkaar te krijgen heb je bestuurlijke aandacht nodig en ambtenaars die ervoor willen gaan. Er zijn veel pogingen geweest om een wijk met minder auto's te creëren maar nu pas wordt er serieus over nagedacht. Daarnaast is een klein team cruciaal geweest om dit zover te krijgen.

Ook zijn er 'regels' voor toekomstige bewoners opgesteld. Sommige woningen zullen meer geluidsoverlast hebben, en bewoners weten vooraf dat ze dat kunnen verwachten.

Structuurvisie Eemsmond-Delfzijl: aandacht voor cumulatie van gezondheidsrisico's

In het gebied van de Eemsdelta vinden veel grote ontwikkelingen plaats. Projecten lopen tegen de grenzen van de ontwikkelingsruimte aan, omwonenden ervaren een hoge milieudruk, met name geur en geluid. De provincie Groningen heeft het initiatief genomen om hier gezamenlijk met andere betrokken partijen te zoeken naar een oplossing. En met resultaat. Mattijs Langelaar van de Provincie Groningen ging in gesprek met Marieke Theeuwen over de problemen en de oplossingen.

In dit gebied komt een verdubbeling van het reeds bestaande bedrijventerrein. Er komen veel bedrijven bij die voor geur- en geluidbelasting kunnen zorgen. Ook is er sprake van verschillende windparken. Gezien de ligging van dit industriegebied ten opzichte van woongebieden is het een grote uitdaging om de druk op de omgeving te beperken. Geurhinder is nu al een duidelijk probleem in de leefomgeving van de inwoners, geluid wordt steeds problematischer en er is een gestapeld probleem als gevolg van wegen, rail, industrie en windmolens.

Bij alle ontwikkelingen zijn twee gemeenten, de provincie en de grondontwikkelaar betrokken. De provincie heeft gekozen om deze partijen nauw te betrekken bij het opstellen van een structuurvisie Eemsdelta en het bijbehorend plan MER. Met de partijen is in een bestuursconvenant afgesproken dat

de resultaten uit het plan MER proces verwerkt worden in eigen beleid en regelgeving. Bedrijven worden dus zowel bij de provincie als bij de gemeenten geconfronteerd met dezelfde eisen. De gevonden oplossing om de belasting te beperken is het cumulatief beschouwen van de milieugebruiksruimte, waarbij individuele bedrijven beperkt worden in hun emissies om zo ruimte te bieden aan andere bedrijven, terwijl toch de belasting binnen de perken blijft. Ook voor de windmolens is een cumulatieve norm afgesproken. Voor de gekozen aanpak is inmiddels ook elders belangstelling. Daarbij gaat het zeker niet altijd om dergelijke omvangrijke ontwikkelingen van activiteiten, ook kleinere ontwikkelingen waarbij sprake is van meer betrokken partijen kunnen deze aanpak toepassen.

Provincies, de Omgevingswet en een gezonde leefomgeving (Tilly Fast en Theo van Alphen)

Met de komst van de Omgevingswet komt gezondheid nadrukkelijker naar voren, ook als afwegingsgrond voor het bepalen van normen. Het IPO wilde daarom weten wat de provincies moeten en kunnen doen aan een gezonde leefomgeving en op basis daarvan advies wat er op hun Meerjarenagenda zou moeten staan. Tilly Fast maakte een rondje langs de provincies en Theo van Alphen vroeg naar haar bevindingen.

Wat provincies moeten doen gaat vooral over beschermen (en niet bevorderen) van de gezondheid. Het betekent voldoen aan normen en is vastgelegd in wet- en regelgeving. Daar verandert met de Omgevingswet niet veel aan. Maar voldoen aan normen biedt geen (volledige) bescherming tegen gezondheidseffecten. Het is dus interessanter om te kijken wat provincies kunnen doen om onder de normen te komen én wat ze kunnen doen om gezondheid te bevorderen. Want voor dat laatste regelt de wet niets.

In een snelle ronde langs provincies blijkt dat provincies al heel veel doen aan een gezonde leefomgeving. Provincies hebben allemaal verschillende ambities, maar elke provincie grijpt mogelijkheden. Sommige provincies zijn op bestuurlijk niveau heel ambitieus. Er worden strategische programma's opgesteld zoals een nota strategie gezondheid en milieu (provincie Groningen), een aanjaagprogramma gezonde leefomgeving (provincie Utrecht) of er wordt een regionale (Brabantse) Health Deal gesloten (provincie Brabant). Andere provincies zijn op strategisch niveau minder ambitieus en streven bijvoorbeeld niet naar lagere luchtconcentraties onder grenswaarden. In die provincies zie je dat mogelijkheden gezocht worden bijvoorbeeld door koppeling van gezondheid aan kerntaken als mobiliteit, recreatie of natuur. Zo worden bijvoorbeeld samen met zorgsector en natuurorganisaties activiteiten ontwikkeld in 'gezond landschap' om mensen te stimuleren voor meer bewegen in het groen (provincie Noord Holland). Gaat het dus niet linksom, dan gaat het wel rechtsom.

Provincies zetten dus veel programma's of activiteiten op voor een gezonde leefomgeving. Maar het blijft toch vaak een zoektocht hoe gezondheid daarin te verankeren. Hoe koppel je gezondheid aan kerntaken? Belangrijke instrumenten zijn de Omgevingsverordening en Omgevingsvisie, gericht op een gezonde en veilige leefomgeving. Maar net als bij de strategische projecten of programma's met veel ambities is dat zeker geen gelopen koers. Want hoe werk je ambities uit in concrete doelstellingen, programma's en activiteiten voor een gezondere leefomgeving? Welke instrumenten of samenwerkingen werken wel en welke niet? Provincies zoeken hierover kennis en ervaring bij elkaar, maar alleen op ad-hoc basis. Er is behoefte aan een overzicht van alle mogelijkheden. De korte

verkenning wordt als eerste aanzet voor dit overzicht gezien. Het kan inspireren. Het wordt gezien als een fruitmand. Naar gelang de ambities bij bestuurders en de strategie om in de provincie te werken aan een gezonde leefomgeving kan een provincie zelf bepalen van welke mogelijkheden gebruik gemaakt gaat worden. Er wordt voor gepleit om dit overzicht aan te vullen.

Binnen de huidige wet- en regelgeving kan er dus al heel veel. De Omgevingswet biedt nog meer sturingsmogelijkheden. Er kunnen scherpere normen, bijvoorbeeld omgevingswaarden, opgesteld worden zoals de provincie Groningen heeft gedaan. Maar omgevingswaarden opstellen is niet heel gemakkelijk. Het kan alleen als er een provinciaal belang is. Ze moeten gemonitord worden en er moeten maatregelen genomen worden als ze niet gehaald worden. De provincies hebben behoefte om nader uit te zoeken, hoe, wanneer wel en wanneer niet omgevingswaarden en andere sturingsmogelijkheden (bijv. milieunormen met het oog op: functietoedeling aan locaties en/of strengere eisen bij vergunningverlening) ingezet kunnen worden en wat de juridische houdbaarheid is.

Er is ook behoefte bij provincies aan een platform, waar structureel kennis en ervaring uitgewisseld kan worden over de wijze waarop de provincie concreet een gezonde leefomgeving kan bevorderen. Door het delen van 'best-practices' kan zicht gekregen worden op bijvoorbeeld programma's, instrumenten of maatregelen die werken en kan inspiratie worden opgedaan. Bij provincie-overschrijdende milieubelasting en acties (bijvoorbeeld het verbieden van ontgassen van binnenvaartschepen of een stop op uitbreiding van geitenbedrijven) kan overlegd worden, zodat zogenaamde waterbedefferen voorkomen kunnen worden.

Bekeken wordt of hierbij aangehaakt kan worden bij het Netwerk Maak Ruimte voor Gezondheid. Marieke Theeuwen van de provincie Utrecht organiseert een eerste platformbijeenkomst voor de beleidsmedewerkers van alle provincies die werken aan een gezonde leefomgeving. Uitgewisseld zal worden waar de verschillende provincies mee bezig zijn, waar ze behoefte aan hebben richting de toekomst en of en welke dingen ze gezamenlijk op kunnen pakken in IPO-verband.

Tot slot

In een drietal sessies werd verder verkend wat er nodig is om gezondheid beter te borgen in omgevingsplannen (bewegen in de omgeving, instrumenten, delen van tips en goede voorbeelden). Men heeft behoefte aan procesinstrumenten en wil in een volgende MRvG bijeenkomst meer aandacht voor gebruik van dit soort instrumenten.

Daarna werd plenair het netwerk geëvalueerd. Een meerderheid gaf aan zeer tevreden te zijn over de bijeenkomsten. Delen van informatie en praktijkervaringen ziet men als het belangrijkste doel. Daarnaast zijn er ideeën voor vervolgbijeenkomsten opgehaald. Omdat niet alle leden van het netwerk aanwezig zijn zullen we na de zomer nog een korte evaluatie-vragenlijst rondsturen.

We gaan dus door met het netwerk maar dat kan niet zonder actieve bijdrage van jullie. Meld je aan als je mee wilt helpen bij: francien.van.de.steeg@rivm.nl